

CIRCULAȚIA MONETARĂ ÎN SECOLUL AL XIX-LEA ÎN PRINCIPATUL MOLDOVEI: CORESPONDENȚA COMERCIALĂ A CONSULATELOR FRANCEZE DIN IAȘI ȘI GALAȚI (1803-1866)

Elena Arcuș-Jantovan

Cuvinte-cheie: Principatul Moldovei, Iași, Galați, monedă, circulație monetară, comerț, consulate franceze.

Problema circulației monetare în prima jumătate a secolului al XIX-lea în Principatul Moldovei necesită o atenție deosebită, luând în considerație multitudinea de evenimente din toate sferile de activitate, care au avut un impact considerabil asupra schimbului de mărfuri, comerțului și, desigur, a circulației monetare.

Așa cum această perioadă pentru Principatul Moldovei începe cu asanarea sistemului fanariot, urmat de dezmembrare teritorială și va finaliza cu formarea Principatelor Unite, și în sistemul monetar au fost depășite mai multe etape: de la utilizarea unei mari varietăți de monede străine în lipsa monedei naționale, la derularea proiectelor de introducere a banilor proprii și, într-un final, la adoptarea sistemului monetar național.

Scopul acestei cercetări constă în valorificarea analitică a corespondenței comerciale dintre Consulatele Franței din Principatul Moldovei (cu sediile la Iași și la Galați) și Ministerul Afacerilor Externe din Franța, păstrate în arhivele ministerului respectiv.

Din această corespondență, prin analiza datelor referitoare la prețuri, valori ale importului/exportului și ale cursului valutar, se poate deduce aspecte ale circulației monetare. Se poate observa clar, locul și rolul monedelor utilizate în comerțul internațional și pașii realizați de conducerea Principatului pentru înlocuirea în circuitul monetar a pieselor străine cu moneda națională.

Limita inferioară al acestui studiu este anul 1803, care corespunde cu data primelor documente incluse în volumul I al corespondenței comerciale cu Consulatul din Iași, care conține corespondența anilor 1803-1812 (fig. 1), cel din Galați include documente datate cu anii 1806-1814 (fig. 2). Acesta este primul an din secolul al XIX-lea cu

care se începe corespondența dintre un consulat din Principatul Moldovei cu Ministerul Afacerilor Externe din Franța.

Limita superioară a cercetării corespunde anului 1866. Chiar dacă la acel moment Principatul Moldovei nu mai exista din 1859, când a avut loc Mica Unire, însă abia prin Constituția din 1866 se legitimează numele de România. Din aspectul

Fig. 1. Foaia de titlu. Correspondance Commerciale. Jassy. 1803-1812. Vol. 1.

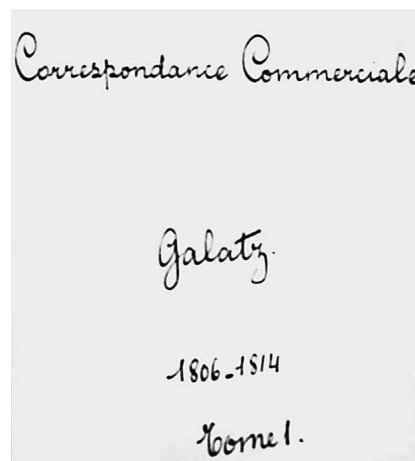

Fig. 2. Foaia de titlu. Correspondance Commerciale. Galatz. 1806-1814. Vol. 1.

circulației monetare, anii 1859-1866 sunt marcați de un proiect de reforma monetară (încercarea de introducere în circuit a românul-ui/romanatul-ui), care însă nu a mai fost realizat. Doar abia la 22 aprilie 1867 a fost promulgată legea de înființare a unui sistem monetar zecimal, leul devenind moneda națională. De aceea, ținându-se cont și de limitele corespondențelor comerciale, dar și de schimbările survenite pe parcursul secolului XIX, limitele cronologice ale studiului corespund cu anii 1803-1866. În această perioadă de timp, prin Regulamentele Organice (1831-1832) s-a făcut încercarea de a rezolva problema circulației monetare prin decizia ca monedele din circulație să rămână ducatul olandez de aur (galben) și zwanzinger-ul de argint (sfaț, sorocovăț) (Regulamentele 1944, 193). Totuși, în comerț, până în anul 1867 s-au păstrat și celelalte monede străine cu care se plătea, iar prețurile se calculau în „lei”, „leul” fiind o monedă fictivă care nu era în circulație, și care corespundea valoric cu 40 de parale, sau un piastru¹.

În corespondența cercetată ies în evidență listele de prețuri, venituri, cheltuieli etc., prezența în circuitul monetar din Principatul Moldovei a unei varietăți mari de monede. Această stare de lucruri este o continuitate din secolul al XVIII-lea ce persistă și la începutul secolului al XIX-lea, chiar cu un grad de intensitate mai mare.

În primele volume ale corespondenței comerciale dintre Iași, Galați și Paris este prezentat în linii generale Principatul Moldovei, importanța acestuia în politica Europei Orientale, în realizarea comerțului, precum și principalele detalii privind legăturile dintre consulatele franceze din Principat și Ministerul Afacerilor Externe din Franța.

În primul volum al corespondenței comerciale cu Consulatul din Iași (1803-1812) este prezentată situația politică a Principatelor Moldovei și a Valahiei. Într-o descriere a acestor provincii din anul 1804 este menționată indispensabilitatea produselor Principatelor pentru aprovizionarea Constantinopolului². În primul volum al corespondenței comerciale cu Galați (1806-1814) sunt

prezentate o serie de liste cu prețuri care urmau să fie aprobate la Ministerul de Afaceri Externe, în care apar și primele detalii privitor la monede, de exemplu costurile ordinare și extraordinare în relațiile consulare dintre Franța și Galați până în anul 1813, acestea fiind exprimate în piaștri³. În volumele următoare ale corespondenței Iașiului și Galațiului sunt oferite mai multe date referitoare la comerț, transportul mărfurilor, prețul produselor etc., dar și explicații privind cursul monedelor utilizate și valoarea unităților de măsură⁴.

În această corespondență ca unitate monetară principală era utilizat piastrul, care se diviza în 40 parale, sau francul, care se diviza în 100 centime, însă se sublinia faptul că toate monedele de aur străine au curs în Moldova și că cele mai abundente erau cele turcești, austriece și rusești⁵.

Monedele aveau curs diferit în comerț și în vistierie, așa că se indica și acest lucru, de exemplu: 1 piastru avea valoarea de 38 centime în cursul vistieriei și valoarea de 33,33 centime în cursul comerțului⁶, iar 120 parale echivalau cu 1 franc⁷. Pentru alte categorii de monede în vistierie se arată că aveau următorul curs: ducatul – 31 piaștri⁸; carboava⁹ – 10 piaștri; colonatul spaniol – 14 piaștri¹⁰.

Cursul de la piață, cursul vistieriei, existența unei monede de calcul fictiv creau un tablou confuz și provocau necesitatea indicării în raport cu care

³ ADMAE, Correspondance Commerciale. Galatz. 1806-1814, vol. 1, p. 21-22.

⁴ Măsurile de greutate utilizate în corespondență: 1 kila – 250 ocale (ADMAE, Jassy, 1837-1841, vol. 3, p. 137), 1 oca – 1,27815 kilograme (ADMAE, Jassy, vol. 5, 1849-1857, p. 138), 1 oca – 1,28 kilograme (ADMAE, Galatz, vol. 5, p. 414-418), 1 oca – 1,29 kilograme (ADMAE, Galatz, 1864-1870, vol. 3, p. 270-324). Măsurile de capacitate utilizate în corespondență: 1 kila – 380,9520 litri (ADMAE, Jassy, vol. 5, 1849-1857, p. 138); 1 kila – 4 hectolitri (ADMAE, Galatz, vol. 2, 1837-1863, p. 190, 361); 1 vedro – 12 litri (ADMAE, Galatz, vol. 3, 1864-1870, p. 270-324); vedro – 15,2 litri (ADMAE, Galatz, vol. 3, 1864-1870, p. 248-249); oca – 1,583 litri (ADMAE, Jassy, vol. 5, 1849-1857, p. 138), 1 oca – 1,52 litri (ADMAE, Galatz, vol. 3, 1864-1870, p. 270-324).

⁵ ADMAE, Correspondance commerciale. Galatz. 1864-1870, vol. 3, p. 270-324.

⁶ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1849-1857, vol. 5, p. 138.

⁷ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1849-1857, vol. 5, p. 442, 444, 446, 448.

⁸ În anii '60 ai secolului al XIX-lea un ducat echivala cu 37 piaștri sau 11 franci și 75 centime. ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1858-1871, vol. 6, p. 450.

⁹ Carboava este o monedă de argint rusească cu valoarea de o rublă, ce a circulat în Principatele Moldovei și Valahiei.

¹⁰ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1837-1841, vol. 3, p. 137.

¹ Piastrul este o monedă de argint turcească ce a circulat în Principatele Moldovei și Valahiei în secolele XVII-XIX, iar para este submultiplul acesteia, un piastru echivalând cu 40 parale.

² Archives diplomatiques du Ministère des Affaires étrangères (în continuare ADMAE), Correspondance Commerciale. Jassy. 1803-1812, vol. 1, p. 24.

*Valours de quelques monnaies
d'Europe par rapport à la piastre de Roumanie*

<i>Monnaies</i>	<i>ancien cours</i>	<i>cours actuel</i>
<i>Franc</i>	<i>Piastre 3</i>	<i>Piastre 2,27</i>
<i>Livre sterling</i>	<i>75</i>	<i>67,20</i>
<i>Châles constant</i>	<i>11,10</i>	<i>10,5</i>
<i>Florin banknote d'Autriche</i>	<i>7,20</i>	<i>5,25</i>

Fig. 3. Valoarea unor monede în raport cu piastrul. Correspondance Commerciale. Jassy. 1849-1857, vol. 5, p. 192.

curs se făcea schimbul, iar uneori și în raport cu anumite cursuri noi sau cu cel vechi. De exemplu, Consulul Franței la Iași indica următorul tablou al cursului monetar vechi și nou în anii '50¹¹:

Monede	Curs vechi	Curs nou
Francul	3 piaștri	2,27 piaștri
Lira sterlină	75 piaștri	67,20 piaștri
Talerul	11,10 piaștri	10,5 piaștri
Florin austr.	7,20 piaștri	5,25 piaștri

Consulul de la Iași atrăgea atenția peste câțiva ani la variația cursului de schimb¹²:

	1 liră sterlină
Londra	24,85 fr.
	100 franci
Paris	99 fr.
Marseille	98 ³ / ₄ fr.
Anvers	98 ³ / ₄ fr.
	100 florini
Amsterdam	207 ¹ / ₂ fr.
Hamburg	183,90 fr.
	100 taleri
Berlin	360,363 fr.
Leipzig	362 ¹ / ₂ fr.

În ceea ce privește moneda națională, la Ministerul de Externe a fost transmisă o scrisoare cu detalii despre noul sistem monetar. Se arată că este vorba de un sistem monetar decimal, unitatea monetară a Principatelor fiind *leul*, care se divizează în 100 *bani*, monedele fiind de aur (piese de 20, 10 și 5 lei), de argint (piese de 2,

1 și ¹/₂ lei) și de cupru (10, 5, 2, 1 bani). Totodată, se menționa că, cursul legal și obligatoriu era în plus asigurat în Principate cu piese franceze, belgiene, elvețiene de 40, 20, 10 și 5 franci, lira sterlină (25 franci), lira otomană (22 franci, 70 centime), polimperialul rusesc (20 franci, 40 centime), ducatul austro-ungar (11 franci, 75 centime) și piesele italiene și austriece, care se aflau încă în circulație¹³.

În scurt timp vor apărea și câteva momente când sunt numiți „*bani*” într-o scrisoare din luna decembrie a anului 1869, când s-a constatat că, deși Galațiul era primul port din țară, ca importanță, are nevoie de multe intervenții financiare, dar din cauza deficitului din buget s-a decis crearea veniturilor comunale și s-a aprobat o decizie ce urma să se aplice din anul 1870. Unele dintre măsuri erau: pentru fiecare vedro de vin consumată în oraș să se achite 0,18 franci, pe lângă cei 18 *bani* percepuți; pentru fiecare vedro de bere străină să se achite 0,32 franci, pe lângă cei 18 *bani* percepuți; pentru fiecare vedro de petrol să se achite 0,46 franci, pe lângă cei 54 de *bani* percepuți; pentru fiecare vedro de gaz local 0,57 franci, pe lângă cei 93 de *bani* percepuți etc.¹⁴.

În legătură cu denumirea dată monedei naționale în următoarele scrisori se va atesta un moment interesant, și anume faptul că în perioada când leul era monedă fictivă, termenul „leu” nu era utilizat în corespondență, odată cu apariția unei monede naționale „leu” trebuiau clarificate anumite detalii. Într-o scrisoare din 25 iunie 1880 din Galați se indicau date despre vinderea unor articole; făcându-se referire la anii anteriori se indica suma afacerilor cu materie primă, iar pentru a se face distincția dintre „leii” ce circulau în 1880 și cei anteriori se utiliza expresia de „leii vechi”¹⁵:

1859		
334 826 lei vechi	=	83 706 fr. 50 c.
1861		
3 685 263 lei vechi	=	921 315 fr. 75 c.
1862		
4 285 528 lei vechi	=	1 071 382 fr.
1863		
11 300 178 lei vechi	=	2 825 044 fr. 50 c.

¹¹ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1849-1857, vol. 5, p. 192.

¹² ADMAE, Correspondance commerciale. Galatz. 1864-1870, vol.3, p. 240-241.

¹³ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1872-1877, vol. 7, p. 118-120.

¹⁴ ADMAE, Correspondance commerciale. Galatz. 1864-1870, vol. 3, p. 248-249.

¹⁵ ADMAE, Correspondance Commerciale. Galatz. 1878-1882, vol. 5, p. 414-418.

Această modalitate de exprimare a valorilor confirmă o dată în plus dificultatea realizării comerțului în perioada Regulamentelor Organice când leul era moneda de calcul, iar în realizarea comerțului extern continua să se utilizeze termenul „piastru” la exprimarea prețurilor, a veniturilor și cheltuielilor pentru a nu se produce confuzii. În scrisoarea privind bugetul stabilit pentru anul 1835 pentru Principatul Moldovei, sumele erau exprimate în piaștri și para: venitul de 8 990 123 piaștri și 203 para, iar cheltuieli de 8 205 406 piaștri¹⁶. Utilizarea termenului „leu” se va observa în actele interne, pe când pentru străini, pentru unele și aceleași date vor da preferința termenilor cunoscuți și bine implementați. De exemplu, în unul din acte ce ține de realizările Regulamentului Organic până în anul 1838, Domnul Mihail Grigore Sturza ține să indice că comerțul a căpătat o extensie remarcabilă și că o dovadă a progresului este creșterea venitului vămii, care nu se ridicase în 1834 decât la suma de 14 mii *galbeni* (*ducați*), iar la acel moment venitul era mai mult decât dublu, chiar dacă drepturile de import și export au rămas neschimbate, iar în ceea ce ține de buget, dacă anterior totalitatea veniturilor se ridica la 429 452 *lei* (*piaștri*), la acel moment veniturile erau de un total de 816 254 *lei* (*piaștri*)...¹⁷. Datorită faptului că acest act este și în varianta originală, dar și tradus în limba franceză, se poate ușor de observat că se va înlocui termenul de „galbeni” cu cel de „ducați”, termenul de „lei” cu cel de „piaștri”, termenii de „galben” și „leu” fiind în varianta originală, iar în cea tradusă fiind termenii de „ducat” și „piastru”. În alt document, din 26 februarie 1842, Domnul Moldovei iarăși va prezenta situația Principatului, menționând totalitatea de venituri (1 166 197 *lei/piaștri*) și de cheltuieli (789 083 *lei/piaștri*) ale anului curent și iarăși în documentul original este termenul de „lei”, iar în cel tradus e cel de „piaștri”, ceea ce indică că cel puțin în relațiile externe se utilizau termenii cunoscuți pentru a evita eventuale neclarități privind „leul”¹⁸.

În scrisorile adresate Ministrului din Franța de către consulatelor din Iași și Galați privitor la venituri și cheltuieli se va utiliza în exprimarea valorilor în piaștri, franci și uneori în ducați.

De exemplu, într-o scrisoare din 30 noiembrie 1850, consulul Franței la Iași, indică veniturile Moldovei în piaștri¹⁹:

Ani	Piaștri
1834	7 881 149
1835	9 369 621
1836	8 341 384
1837	8 468 996
1838	7 964 520
1839	8 904 582
1840	8 775 538
1841	8 983 057
1842	9 097 178
1843	8 863 901
1844	8 853 629
1845	8 982 492
1846	10 921 849
1847	11 427 781
1848	12 066 569

În altă scrisoare a Consulatului Franței la Iași, pentru perioada dintre 14 martie 1860 până la 23 ianuarie 1861, se indică o lista cu valori în ducați, piaștri și para de un total de 582 ducați, 34 piaștri și 20 para²⁰. Un alt exemplu este indicarea valorilor importului și exportului în Moldova pentru mărfuri în perioada 1832-1836²¹:

Anii	Import		Export	
	Piaștri	Para	Piaștri	Para
1832	11 862 430	35	13 612 947	29
1833	12 262 356	8	18 307 732	25
1834	12 386 104	24	14 515 117	12
1835	13 271 497	22	11 812 518	25
1836	16 571 403	3	11 650 322	17

¹⁶ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1813-1836, vol. 2, p. 301-304.

¹⁷ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1837-1841, vol. 3, p. 260-268.

¹⁸ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1842-1848, vol. 4, p. 122-129.

¹⁹ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1849-1857, vol. 5, p. 131.

²⁰ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1858-1871, vol. 6, p. 52.

²¹ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1837-1841, vol. 3, p. 141.

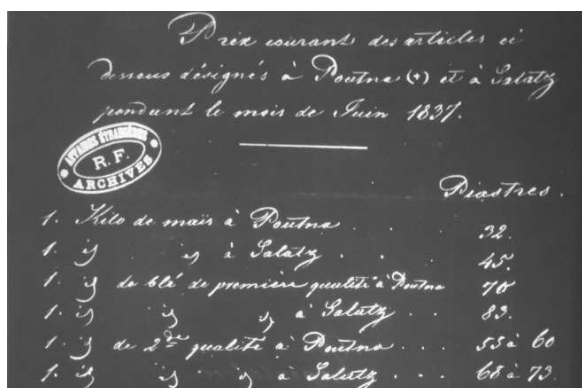

Fig. 4. Prețul unor articole în anul 1837. Correspondance Commerciale. Jassy. 1837-1841, vol. 3, p. 62.

La 24 octombrie 1850 consulul Franței la Iași oferea un alt raport ministrului privind valorile exportului și importului țării, dar deja în franci²²:

Anul	Franci	
	Import	Export
1840	5 007 350	12 611 175
1841	4 102 850	4 725 900
1842	4 229 775	6 708 825
1843	4 686 350	5 632 875
1844	5 590 450	7 597 125
1845	5 599 450	9 494 925
1846	9 099 730	11 362 820
1847	10 375 175	19 388 200
1848	7 994 135	7 947 580
1849	11 852 805	12 323 435

Consulul din Galați indica următoarele valori din portul Galați pentru anii '50²³:

Anul	Franci	
	Import	Export
1851	10 999 902	10 843 943
1852	11 049 223	12 231 400
1853	13 936 000	13 552 000
1854	3 036 000	3 107 000
1855	15 622 000	29 359 000
1856	28 106 000	20 146 000
1857	28 992 000	14 408 000
1858	24 602 000	8 622 000
1859	22 073 000	15 800 000

²² ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1849-1857, vol. 5, p. 112.

²³ ADMAE, Correspondance commerciale. Galatz. 1864-1870, vol. 3, p. 271-280.

Pentru anii '60, Consulul din Galați a oferit următoarele valori ale importului și exportului²⁴:

Anul	Franci	
	Import	Export
1860	26 508 000	23 296 000
1861	32 288 000	22 682 000
1862	36 051 000	24 893 000
1863	42 657 000	28 262 000
1864	51 628 505	47 265 394
1865	29 179 000	21 097 000
1866	37 077 000	13 012 000
1867	40 538 000	62 293 000
1868	37 962 000	33 396 000
1869	50 538 000	23 477 000

În prima jumătate a secolului în exprimarea valorilor se utilizau piaștrii mai des decât francii, iar în a doua jumătate a secolului raportul se inversează, situație care continuă până la sfârșitul secolului al XIX-lea, de exemplu, valorile exportului din Iași în ultimii ani erau²⁵:

Anul	Export (fr.)	Anul	Export (fr.)
1886	8 623 439	1891	1 697 924
1887	4 078 637	1892	2 090 729
1888	2 502 958	1893	2 285 343
1889	2 145 396	1894	4 423 469
1890	2 211 343	1895	5 300 983

În ceea ce privește prețurile mărfurilor, dreptul de vamă, taxele pentru transport este documentată cea mai pestriță imagine. De exemplu: prețurile curente ale unor cereale la Putna și Galați la 30 iunie 1837 sunt exprimate în piaștri²⁶:

Cereale	Putna	Galați
Porumb (kila)	32 p.	45 p.
Grâu, cal. I (kila)	70 p.	83 p.
Grâu, cal. II (kila)	53-60 p.	68-73 p.

²⁴ ADMAE, Correspondance commerciale. Galatz. 1864-1870, vol. 3, p. 281-316; ADMAE, Correspondance Commerciale. Galatz. 1871-1877, vol. 4, p. 188; Pentru perioada 1860-1869 valorile se repetă în două volume: ADMAE, Correspondance commerciale. Galatz. 1864-1870, vol. 3, și în: ADMAE, Correspondance Commerciale. Galatz. 1871-1877, vol. 4, cu unele diferențe pentru anii 1864 și 1868, căci datele diferă: valorile importului și exportului din anul 1864 – 51 628 505 fr. / 51 628 000 fr., 47 265 394 fr. / 47 267 000 fr.; precum și valorile importului și exportului din anul 1868 – 37 962 000 fr. / 38 000 000 fr., 33 396 000 fr. / 32 000 000 fr.).

²⁵ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1878-1901, vol. 8, p. 284-285.

²⁶ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1837-1841, vol. 3, p. 62.

În ceea ce privește de drepturile de vamă acestea sunt exprimate și în piaștri, și în franci. La sfârșitul anilor '40 dreptul de vamă din Moldova la unele bunuri exportate (ca unitate de măsură servind kila) era: grâu – 4 piaștri; porumb – 2,27 piaștri; orz – 2 piaștri; secară – 4 piaștri²⁷.

Dreptul de vamă pe care le plătesc pentru cerealele din Moldova la portul din Galați pentru 1 hectolitru la 30 iunie 1842 erau: grâu – 0,38 franci; porumb – 0,25 franci; orz – 0,18 franci; secară – 0,38 franci.

La Brăila, pentru aceleași produse, la 30 iunie 1842 erau prețuri mai joase pentru unele produse: grâu – 0,38 franci; porumb – 0,25 franci; orz – 0,18 franci; secară – 0,31 franci²⁸.

Către sfârșitul verii și în toamna anilor 1860-1861, schimbul după care se calculează prețul pe hectolitru este de 3 piaștri 30-40 para pentru 1 franc²⁹. În luna februarie a anului 1870 la Galați ultimele cursuri pentru 1 hectolitru erau: grâu – 13,25 franci; porumb – 8 franci; orz – 5,75 franci; secară – 6,95 franci³⁰.

Aceste schimbări ale prețurilor erau cauzate nu doar de cursul valutar, ci și de perioada de comercializare a mărfurilor, de abundența zilnică de provizii, de navigația pe Dunăre, în perioada rece a anului navele anulau plecările până la un timp favorabil. Într-o scrisoare din 15 mai 1853 adresată ministrului din Paris sunt indicate tarifele pentru trecerea mărfurilor între Viena și Constantinopol (de la Viena la Galați și apoi la Constantinopol). Acestea erau exprimate în florini, de exemplu, de la Viena la Galați erau necesari 100 florini, iar de la Galați la Constantinopol 140 florini. Pasagerii se bucură de transport gratuit și 50 de livre de bagaj. În josul paginii era indicat că florinul echivalează cu 2 franci și 25 cenți³¹.

Pentru prețul curent al principalelor articole importate și exportate din Galați în 1866 și 1867, se indica drept unitate de cantitate utilizată pentru

mărfurile importate kilogramul, iar pentru cele exportate hectolitru. Din valorile prezentate pentru import se observă că o mare parte de mărfuri în ambii ani au avut același preț, așa ca: zahărul (1,25 fr.), cafeaua (2 fr.), condimentele (2,50 fr.) aceleași în ambii ani; mărindu-se prețul în anul 1867 doar la câteva, de exemplu, la fructele uscate (1,25 fr. / 1,32 fr.). În ceea ce ține de export, practic toate produsele și-au mărit prețul în anul 1867, așa ca: grâul (15 fr. / 21 fr.), porumbul (12 fr. / 17 fr.), secara (9 fr. / 13 fr.), orz (6 fr. / 8 fr.), doar câteva rămânând la același preț, așa ca lâna (2,15 fr.)³².

Francii continuă a fi utilizați în exprimarea valorilor și în anii '70, de exemplu, într-o scrisoare din 19 august 1878 din Galați se abordează problema căilor ferate din România și se indică suma pentru anul 1877 privind transportul mărfurilor și al persoanelor de 36 693 609 32 franci³³.

În ceea ce privește comerțul cu Basarabia, despre aceasta se nota că se găsește sub dominația rusă, iar comunicarea cu Moldova devine dificilă. Toate produsele din această provincie sunt trimise la Odesa și are pe Dunăre două porturi: Reni și Ismail. Din Reni se exportă în principal grâu dur și porumb, navele care exportă anual sunt circa 90-100 la număr, dintre care ³/₄ exportă grâu, iar ¹/₄ porumb; Ismailul prezintă același comerț de export ca și Reni, cu diferența că schimbul era de trei ori mai intens, deoarece portul avea de trei ori mai multe nave³⁴.

În unele scrisori se va continua utilizarea atât a francilor, cât și a piaștrilor în exprimarea prețurilor. De exemplu, prețul cerealelor de hectolitru, exportate la 1 octombrie 1860 și 31 august 1861³⁵ era indicat, cum se obișnuia în mai multe cazuri, în așa-zisa „monedă a țării”, adică piastrul și în franci:

²⁷ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1837-1841, vol. 3, p. 137.

²⁸ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1842-1848, vol. 4, p. 62.

²⁹ ADMAE, Correspondance commerciale. Galatz. 1837-1863, vol. 2, p. 190, 361.

³⁰ ADMAE, Correspondance commerciale. Galatz. 1864-1870, vol. 3, p. 240-241.

³¹ ADMAE, Correspondance commerciale. Galatz. 1837-1863, vol. 2, p. 31-32.

³² ADMAE, Correspondance commerciale. Galatz. 1864-1870, vol. 3, p. 165-166.

³³ ADMAE, Correspondance Commerciale. Galatz. 1878-1882, vol. 5, p. 83-87.

³⁴ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1842-1848, vol. 4, p. 60-61.

³⁵ ADMAE, Correspondance commerciale. Galatz. 1837-1863, vol. 2, p. 190, 361.

Cereale	Prețul în moneda țării		Prețul în franci		Drept de export (franci)	
	1860	1861	1860	1861	1860	1861
Grâu	190-220	138-160	12,66-14,66	9-10,66	0,63-0,73	0,50-0,60
Secara	105-110	82-92	7-7,44	5,30-6,10	0,35-0,37	0,25-0,30
Porumb	145-150	124-127	9,66-10	8,05-8,30	0,48-0,50	0,45
Orz	80-85	70	5,33-5,66	4,66	0,26-0,28	0,20

În buletinele cu prețul pâinii de la sfârșitul anului 1855 și începutul anului 1856 sunt indicate prețurile în unități străine pentru francezi, adică în

piaștri și para și în unități franceze. Consulatul Franței la Iași indică următoarele valori³⁶:

Produs	Unități străine (para)				Unități franceze (franci)			
	15.11.55	15.12.55	15.01.56	15.02.56	15.11.55	15.12.55	15.01.56	15.02.56
Pâine, c. I	50	50	50	50	0,41	0,41	0,41	0,41
Pâine, c. II	56	48	48	52	0,46	0,40	0,40	0,43
Pâine, c. III	28	24	24	26	0,23	0,20	0,20	0,21 1/2

Consulatul Franței la Galați indica următoarele valori³⁷:

Produs	Unități străine (piaștri)				Unități franceze (franci)			
	15.11.55	15.01.56	15.02.56	13.03.56	15.11.55	15.01.56	15.02.56	13.03.56
Pâine, c. I	4	4	4	4	0,82	0,82	0,82	0,82
Pâine, c. II	2	1,24-40	2	1,24-40	0,41	0,33	0,41	0,33

În concluzie, se poate spune că în această corespondență comercială se conțin nu doar date referitoare la venitul și cheltuielile Principatului, la valorile importului și exportului, la principalele produse exportate și prețul acestora, la modalitatea de transport și taxele vamale, ci o analiză mai amănunțită a acestei corespondențe scoate la lumină diverse aspecte ale problemei circulației monetare. În aceste corespondențe erau incluse date importante referitoare la cursul monetar, la cursuri monetare vechi și noi, la cursuri monetare din comerț și din vistierie, iar în același timp se pot ușor identifica mai multe tipuri de monede ce circulau pe teritoriul Principatului, neclaritățile ce apăreau în urma circulației diferitor monede, problema leului de calcul și a leului – monedă națională, schimbările survenite în circulația monetară odată cu Regulamentele Organice și adoptarea sistemului monetar național etc. Aceste date privind monedele erau necesare de a fi incluse în corespondență, așa cum în Principat, în lipsa unui sistem monetar până în anul 1867, unele monede precum piastrul sau galbenul ar fi avut rolul de monede principale, totuși în circulație și în tranzacțiile comerciale continuau a fi utilizate încă multe alte tipuri de monede.

Această analiza a corespondenței comerciale a Consulatelor franceze scoate în evidență situația extrem de dificilă și complexă privind comerțul extern al Principatului Moldovei, sistemul monetar și moneda, care a evoluat și s-a diversificat pe parcursul perioadei cercetate.

³⁶ ADMAE, Correspondance Commerciale. Jassy. 1849-1857, vol. 5, p. 442, 444, 446, 448.

³⁷ ADMAE, Correspondance commerciale. Galatz. 1837-1863, vol. 2, p. 110, 126, 128, 133.

Bibliografie

Regulamentele 1944: Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei, vol. I (București 1944).

La circulation monétaire du XIXe siècle dans la Principauté de Moldavie: la correspondance commerciale des consulats français de Iasi et Galati (1803-1866)

Les mots-clé: Principauté de Moldavie, Iasi, Galati, monnaie, circulation monétaire, commerce, consulats français.

Résumé: Le problème de la circulation monétaire du XIXe siècle dans la Principauté de Moldavie mérite une attention particulière, parce que l'absence de frappes de monnaies nationales a permis l'invasion de monnaies étrangères et le stock monétaire en circulation avant la loi pour la mise en place d'un système monétaire national de 1867 ne pouvait répondre aux besoins de l'économie. Le but de l'étude est l'analyse de la correspondance commerciale entre les consulats de France dans la Principauté de Moldavie (Iasi et Galati) et le Ministère des Affaires étrangères de la France. L'analyse de la correspondance commerciale des consulats français reflète la situation difficile et complexe du commerce extérieur de la Principauté de Moldavie, le système monétaire et la monnaie de cette période (1803-1866).

La liste des illustrations:

Fig. 1. Feuille de titre. Correspondance Commerciale. Jassy. 1803-1812. Tome 1.

Fig. 2. Feuille de titre. Correspondance Commerciale. Galatz. 1806-1814. Tome 1.

Fig. 3. La valeur de quelques monnaies par rapport à la piastre. Correspondance Commerciale. Jassy. 1849-1857, tome. 5, p. 192.

Fig. 4. Le prix de quelques articles en 1837. Correspondance Commerciale. Jassy. 1837-1841, tome 3, p. 62.

Денежное обращение XIX века в Княжестве Молдавии: соответствие французских консульства в Яссы и Галац (1803-1866)

Ключевые слова: Молдавское Княжество, Яссы, Галац, монета, денежное обращение, торовля, французские консульства.

Резюме: Вопрос денежного обращения в XIX веке в Княжестве Молдавия, заслуживает особого внимания, поскольку в условиях отсутствия национальной монеты, местный рынок был заполнен иностранными монетами. Денежная масса перед монетной реформой 1867 г. не соответствовала потребностям экономики. Целью данного исследования является анализ коммерческой корреспонденции между консульствами Франции в Княжестве Молдавии (Яссы и Галац) и Министерством иностранных дел Франции. Анализ архивного материала отражает комплексную ситуацию внешней торговли Княжества Молдавии, денежной системы и монетного оборота в этом периоде (1803-1866 гг.).

Список иллюстраций:

Рис. 1. Титульный лист. Correspondance Commerciale. Jassy. 1803-1812. Tome 1.

Рис. 2. Титульный лист. Correspondance Commerciale. Galatz. 1806-1814. Tome 1.

Рис. 3. Курс некоторых монет по отношению к пиастру. Correspondance Commerciale. Jassy. 1849-1857, tome 5, p. 192.

Рис. 4. Цена некоторых продуктов в 1837 г. Correspondance Commerciale. Jassy. 1837-1841, tome 3, p. 62.

17.01.2017

Elena Arcuș-Jantovan, Universitatea de Stat din Moldova, str. Alexei Mateevici, 60, MD-2009 Chișinău, Republica Moldova / École Normale Supérieure, 45 rue d'Ulm, 75005, Paris, Franța, e-mail: elena.arcus_jantovan@yahoo.com